

¹ L'ALGc no recull la forma aranesa, però en el mapa «étincelles» (III, 702) hi ha *eskâtes* en els pobles immediats, Melles, Luixon i Oueil, variant que em sembla venir del *şagâtes* aranès per encreuaement amb *esklâtes* (de *ESCLATAR*), que hi designa el mateix en una zona considerable de l'O de les Landes — ² Dades que completo: St. Gaudens *eschagatâ* «éclabousser», *eschagat* «éclaboussure» i *eschagatadero* nom d'una espècie de xeringa (Dupleich). En el mapa «averse» de l'ALGc (III, 815) ¹⁰ hi ha *şagât* o *eşşagât* a 10 o 15 punts dels HPyr. des del NO. de Lanomezan fins a l'alta vall d'Aura i Banheres, i *eşagatâdo* a Lourde.

SAGETIA, 'mena d'embarcació llatina'. En l'article SAETIA del DCEC/DECH explico i argumento detingudament com no pot ser verdader derivat de *sageta*, sinó d'origen àrab però incorporat per les llengües romàniques a la família d'aquest mot. Freqüent des del S. XIII: «Lavors lo mercader deu entrar al port --- mas emperò, si algun cossari o *sagetta* hi havia qui fes por al mercader, lo senyor de la nau no hi pot entrar sens voluntat dels mercaders»; trad *saique* per Pardessus, *Consolat*, § 56 (p 107); una continuació del *Consolat* (continguda en el ms. 114, fons Cangé de la B. N. P., citada per aquell autor, *Coll des Lois Marit antér. au XVIII S*, 1831, II, 34) es titula «Ací parla de les naus armades e de les galeas e de les *sagettes*, com deven partir, ne com deven pagar a aquells qui ab elles iran». «Compraten una *sagetta*, e aquella secretament armada --- venguda la nit que ells se devien recullir ---», *Decam* IV, § 3, 249.11 (trad «saettia», 269 5f); «muntà sobre una *sagetta*, anant vert la dita costa ---», id. IV, § 10, 277.30 (trad. «barchetta»); en fi, encara en la VI, § 6, 317 2f. (on va traduint «fregata»)

El *Glossaire Nautique* de Jal en dóna una cita de la Cròn. de Jaume I o d'una versió d'aquesta; el DAG n'aplega moltes dels Ss. XV-XVI, i n'hi ha d'altres, des de Desclot, en *AlcM*; encara és freqüent en textos del S. XVII: «falucas, tartanas, bergantins, llondros, *sagetas*, navilis ---» en la *Hist de Cat* de P. Gil (veg LLONDRO); un doc mall. de 1674 parla d'una *set-jatia*; un altre de mall de 1654, d'una *seğatia* vinguda de Bna (*BSAL* IV, 195b; VIII, 417a).

El cast. *saettia* es troba des de mj. S XIII fins c. 1600; l'oc *sagetta* ja repetidament en el S XIII i n'és reflex el fr. *sai(ie)tie* (1248-S XVI) sempre citat com a cosa i mot del Mediterrani; l'it. *saettia* des de 1101 a princ. S XVII, i llatinitzat com *sagitta* dos cops en el S. XII. En àrab, però, és un mot molt estès i arrelat. *Şajtiya* apareix, com a nom de la mateixa embarcació, en el *Qartâs* (Marroc, c. 1300), en diplomes àrabs de Sicília c al S XII, p.p Amari, i d'altres p.p Sacy, el masculí *şajtî* es troba a les 1001 Nits, i una var. *şattî* o *şittî* en l'oriental Abenbatuta (S. XIV, que escriu d'Espanya etc.); avui es registra *şajtiya* «grande barque à voiles latines» en moltes fonts d'Algèria; *şattîya* (o *şî-*) en el marroquí Dombay (fi S XVIII), *şajtiya* «barca grande, saettia, tartana» en els lèxics de Cañes i de

Bernardino González, que solen reflectir l'ús de Síria en el S XVII

No hi ha raó de principi per rebutjar una etimologia àrabiga per a un nom d'embarcació, i més tractant-se d'una que figura com a cosa de corsaris Recordem molts noms així, del mateix origen: *tarida*, *atzaura*, *tafurea*, *jalu(g)a*, *patatx* etc. Que el mot no aparegui en els lèxics clàssics de l'àrab, res no significa tractant-se d'una tal paraula, com sigui que aquests lèxics s'atenen a la llengua de l'Alcorà i del desert, i no prescindeixen gaire menys que absolutament de la terminologia nàutica.

L'arrel *ş-y-t* té significat adequat a aquesta etimologia: 'cremar-se', 'arravatar-se', 'anar de pressa', i és una arrel molt viva i productiva en àrab (veg en Lane *şryât* 'fortor de socarrim', *toşyit* 'carn a la brasa', *şajtân* 'dimoni' etc.) L'estructura del mot i la seva terminació són típicament àrabs. De fet hi ha un substantiu *şajtî* en el sentit de «pulvis in caelo natus», 'remolí de polseguera' registrat pel lèxic clàssic del Firuzabadî (fi S XIV), el sentit del qual es deriva lògicament del de l'arrel i té tot l'aire de ser un mot del desert, antic en àrab; segurament és el mateix l'algerià modern *şajtî* 'senglar vell' (impetuós com un terbolí). D'aquí surt molt naturalment el *şajtî* 'sagetta' de les 1001 Nits, en el sentit de 'vaixell ràpid com un rombol', d'on després el femení o nom d'unitat *şajtiya*

És clar que en passar aquest a Europa s'havia d'assimilar a l'it. i cast. *sae(t)ita*, fent-ne *saettia*, per una etimologia popular que gairebé s'imposava; tampoc no costa de comprendre que els catalans anéssim més enllà i diguéssim *sagetta* en virtut d'aquesta etimologia mateixa; i les formes *sagitt(e)ja*, *sagetta* del baix llatí són llatinitzacions de les formes romàniques. Les àrabi-gues, en canvi, presenten una gran unitat, quasi sense variants fonètiques, si no és la forma *şattî(ya)* d'Abenbatuta i Dombay, que es pot explicar per contaminació de *şatt* 'gran riu', p. ex. concebent-ho com 'embarcació que navega pel *Şatt al-ʿArab*', nom del Baix Tigris, o altre gran riu

DERIV: *Clau sagetial*, diferenciat dels claus dinals (cf *dinal*, *dinada* III, 134a60), per la grandària i com a adequats per clavar certes estructures, probt entre altres les de naus com les sageties: «pagué per clavó que servir a clavar les síndries de la volta major, qui foren cent *sagetials* ---» Bna, a 1379 (CaCandi, *Misc Hi Cat* II, 205); «clau dinal --- clau *sagetial*» II, 744a24; *clau sagetial* DAG, s. v. *clau*; «pagam a 'N Bn. Vidal --- per dagues ·ii llrs 8 drs; ítem per *sagittials* 10 drs» (BSAL VIII, 263).

Hi ha un mot *sagetta*, *saitta* o *setî*, que pel l'aparença sembla clarament duplicat de l'anterior, i que de fet ho és, però amb sentit ben diferent, com a nom d'una conducció d'aigua de regatge o de molinaria: «He despeses per a fer una *sagetta* o botana per a obs del molí ---», doc. val de 1434 (explicat per *AlcM*, § 2); «al molí del oli un gran peyrol e la biga ab tota sa *saitta*» a. 1377 (MiretS, *Templ*) mal entès per *AlcM* (s. v.); «dos rodeznos o molinos harineros habia en Algar, uno, y en el río de Callosa o Guadalest, el otro: